

# Psykos

Michael Rangne  
Mars 2015

VIDEO:

SVEN

2

## Psykos

- \* Definition
- \* Tillstånd med allvarligt störd realitetsvärdering
- \* Symtom
  - \* Vanföreställningar
  - \* Hallucinationer
  - \* Förvirring
  - \* Desorganiserat tal eller beteende

6

## Vad är en vanföreställning?

- En föreställning som
- \* Är uppenbart felaktig och orimlig
  - \* Är okorrigerbar
  - \* Inte kan förstås utifrån personens kulturella bakgrund eller begåvningsnivå

7

## Skilj på vanföreställning och övervärdig idé

### Övervärdig idé"

- \* Få något på hjärnan"
- \* Övertygelse som inte är orimlig...
- \* ...men förfäktas med ett anmärkningsvärt engagemang, och genomsyrar individens tillvaro till förfång för andra hänsyn och aktiviteter

### Vanföreställning

- \* En föreställning som
  - \* Är uppenbart felaktig och orimlig
  - \* Är okorrigerbar
  - \* Inte kan förstås utifrån personens kulturella bakgrund eller begåvningsnivå
  - \* Sjukdomsinsikt saknas per definition

8

## Vanföreställningssyndrom

## Vanföreställningssyndrom

- \* Vanföreställningar (orimliga och icke korrigerbara föreställningar)
  - \* Icke bisarra - gäller sådant som är principiellt tänkbart
- \* Avsaknad av "schizofrena" symtom
  - \* Bisarra vanföreställningar
  - \* Uttalade hallucinationer
  - \* "Negativa" symtom
  - \* Funktionsnedsättning, utöver vad som betingas av själva vanföreställningen

10

## Typer av vanföreställningssyndrom

- \* Förföljelseparanoia
- \* Kverulansparanoia
- \* Svartsjukeparanoia
- \* Hänsyftningsparanoia
- \* Dysmorfofparanoia
- \* Megalomani (storhetsvansinne)
- \* Erotomani
- \* Anosognosi
- \* Pseudograviditet
- \* Parasitosparanoia
- \* Sjukdomsparanoia

11

RVD:

KRISTINA, SCEN 1 OCH 3  
PATIENT 6  
CPRS 2  
CPRS 3

13

## Schizofreni

### A. Karaktäristiska symptom

- 1) Vanföreställningar
- 2) Hallucinationer
- 3) Desorganiserat tal (t ex uppluckrade associationer, splittring)
- 4) Påtagligt desorganiserat eller katatont beteende
- 5) Negativa symptom, dvs affektiv avflackning, utarmat tankeliv eller viljelöshet

15

### Är patienten psykotisk?

- \* Obeslutsamhet
- \* Inadekvata affekter
- \* Självförsjunkhet
- \* Minskat talflöde
- \* Minskad motorisk aktivitet
- \* Upplevelse av kontroll och styrning
- \* Störningar i tankeförloppet
- \* Förföljelseidéer
- \* Hörselhallucinationer
- \* Tankeflykt

16

## Prodromalsymtom och residualsymtom

- \* Oro
- \* Nedstämdhet
- \* Sömnsvårigheter
- \* Märkliga tankar
- \* Udda beteende
- \* Social tillbakadragenhet
- \* Självförsunkenhet
- \* Aptitnedsättning
- \* Betygen sjunker
- \* Ouppmärksamhet
- \* Koncentrationssvårigheter
- \* Metafysiskt intresse, religiösa grubblerier
- \* Astrologi
- \* Kedjerökning
- \* Förgiftningsideer, svält

17

## Bleulers kriterier på schizofreni

- \* Ambivalens
- \* Autism
- \* Associationsstörning
- \* Affektstörning.

22

## Schizofrenisymtom

- \* Positiva
- \* Negativa
- \* Kognitiva
- \* Affektiva

23

## Schizofrenisymtom

Positiva:

- \* Vanföreställningar
- \* Hallucinationer, perceptuella störningar
- \* Tankestörningar, osammanhängande tal
- \* Katatoni, avvikande rörelser

24

## Vanföreställningar vid schizofreni

### Bisarra

- \* Kontroll, styrning och påverkan
- \* Tankedetraktion
- \* Tankepåsättning
- \* Tankeutsändning/broadcasting
- \* Magiskt tänkande
- \* Kroppsliga

### Icke bisarra

- \* Hänsyftning
- \* Förföljelse
- \* Grandiositet
- \* Självförringelse
- \* Religion
- \* Svartsjuka
- \* Somatiska
- \* Dysmorforparanoia

25

## Hallucinationer vid schizofreni

### Hörsel

- \* Hörbara tankar
- \* Argumenterande
- \* Kommenterande
- \* Imperativa/befallande
- \* Musik

### Övriga

- \* Syn
- \* Lukt
- \* Känsel
- \* Smak
- \* Somatisk

26

## Tankeprocesstörning vid schizofreni ("desorganiserat tal")

- \* Tankestopp
- \* Tanketrängsel
- \* Uppluckrade associationer
- \* Splittring
- \* Förbisvar
- \* Innehållslöst tal
- \* Neologismer
- \* Perseveration

27

## Osammanhängande/desorganiserat beteende

- \* Socialt opassande beteenden
- \* Skriker på gatan
- \* Klär sig märkligt
- \* Barnslighet
- \* Distanslöshet
- \* Svårt sköta mathållning och personlig hygien
- \* Rotar i sopor
- \* Hemmet kaos, samlarbeteende

28

## Negativa symptom vid schizofreni

- \* Hämning – psykomotorik, vilja, emotioner, kognition
- \* Utarmat tankeliv
- \* Fattigt, associationsstört tal
- \* Nedsatta affekter
- \* Självförsjunkhet
- \* Bristande initiativförmåga, viljelöshet
- \* Social oförmåga
- \* Funktionsförlust på många plan

30

## Affektstörning vid schizofreni

- \* Begränsade
- \* Avtrubbade
- \* Flacka
- \* Inadekvata/inkongruenta
- \* Labila

31

## Schizofrenisymtom

Kognitiva:

- \* Svårigheter med abstrakt tänkande
- \* Bristande uppmärksamhet
- \* Störningar i viljelivet

32

## Övrigt

- \* Jagstörning
- \* Risk för aggressionsyttringar
- \* Ökat personligt revir
- \* Vattenintoxikation
- \* Röker
- \* Sällan sjukdomsinsikt
- \* Ofta inte behandlingsvilliga
- \* Medicinen **har** ofta obehagliga biverkningar

33

## Personlighet och sjukdomsutveckling hos kverulansparanoiker

- \* **Aggressiv självhävdelse**, håller på sin rätt.
- \* **Misstro mot auktoriteter** och samhällets administration.
- \* **Nyckelupplevelsen**, det som utlöser beteendet, kan vara en reell orättvisa eller ett bakslag som han själv framprovocerat.
- \* När han väl börjat klaga **kan han inte balansera** den upplevda oförrätten mot allt annat viktigt i livet, kränkningen tar överhanden.
- \* **Överklagar** från instans till instans.
- \* Varje avslag göder misstron och kverulansen.

36

## Personlighet och sjukdomsutveckling hos kverulansparanoiker

- \* Ofta god men smal intelligens
- \* Ofta god förmåga att uttrycka sig
- \* **I botten låg självkänsla och känsla av maktlöshet som föder agg och bitterhet.** Kverulansen kan ses som ett försvar mot dessa känslor. Den inre konflikten (osäkerheten han känner inför sig själv) förflyttas, *projiceras*, på omgivningen och han slipper se och plågas av denna misshagliga sida hos sig själv. Det är de andra som är dumma!

37

## Behandlingen är vanskelig

- \* Den basala misstron kommer att gälla även läkaren, vården och behandlaren.
- \* **Behandlingsmotivation saknas nästan alltid.**
- \* Ibland tvångsintagning om han uppfattas farlig.
- \* Neuroleptikaeffekten högst osäker och personen är dessutom inte behandlingsmotiverad.
- \* **Förebyggande** kan vara att andra tar hänsyn till somligas ökade känslighet för förmenta kränkningar. Å andra sidan är många obenägne att ge särskilda favörer till särskilt besvärliga och självupptagna människor.

38

## Bemötande av psykotisk patient

## Hyfs och respekt

- Gott allmänmänniskt **bemötande**.
- Patienten är mer än sina åsikter och sin diagnos.
- Vårda **relationen**.
  - Integritet
  - Likvärdighet
  - Samarbete
- **Skapa ett "rum" mellan er** där ni har det ni pratar om.
- Ni sitter i var sitt **"utsiktstorn"**.
  - Tänk på att patientens utsikt är lika verklig för honom som din är för dig.
  - Be patienten berätta om sin utsikt.
  - Prata om hur det ser ut från ditt torn.

40

## Båda har rätt till sina uppfattningar

- **Var ärlig**, autentisk, äkta.
- Det är ok att **försiktigt ifrågasätta patientens upplevelser**, men gör det med respekt för patientens integritet.
  - Om patienten skulle ändra sina "vanföreställningar" utifrån din logiska argumentation så vore det inte några vanföreställningar.
  - Utgå från din egen upplevelse.
    - "Jag har jättesvårt att förstå hur det skulle kunna vara på det viset. Skulle du vilja förklara för mig?"
    - "Skulle det kunna finnas någon annan förklaring?"

41

## Krångla inte till det

- Försök, så gott det går, **stå för verklighetsförankringen**. Patienten behöver höra din uppriktiga uppfattning, **men** på ett icke kränkande vis.
- Någon gång kan det vara till viss hjälp att föra ett mer **abstrakt/filosofiskt resonemang** om basen för vårt vetande och huruvida vi egentligen någonsin kan lita på våra sinnen och åsikter etc.

42